

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΡΙΒΑΣ

Η οἰκογένεια τοῦ Γρίβα ἀναντιρρήτως κατέχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θέσιν ἐπίζηλον διότι παρήγαγεν ἄνδρας πολλὰς ὑπηρεσίας παρασχόντας. Ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 μέχρι σήμερον ἡ οἰκογένειά του ἐπέδρασε σπουδαίως ἐπὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος μας. Ἀπὸ τοῦ Δράκου Γρίβα μέχρι τοῦ ἐγγόνου του Δημητρίου βλέπομεν αὐτὴν πρωταγωνιστοῦσαν. Εἶνε γνωστὰ τὰ κατορθώματα τοῦ τε πάππου του, τοῦ πατρὸς του, καὶ τοῦ θείου του Γαρδικιώτου Γρίβα καὶ ὅσοι συνέγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος σχεδὸν εἰς πᾶσαν σελίδα ἀναφέρουσι περὶ αὐτῶν. Ὁ Παπαρηγόπουλος μάλιστα ἀρχεται ἀπὸ τὸν Μπούαν Γρίβαν περίφημον ὄπλαρχηγὸν τῆς μυθικῆς οὕτως εἰπεῖν ἐποχῆς τῆς πατρίδος μας καὶ ὁ Μπούας αὐτὸς ἦτον πρόππαπος τοῦ Γρίβα. Τοιούτους ἔχων προγόνους ὁ Δημήτριος Γρίβας ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1829 ἐν ἐποχῇ λίαν χρισίμῳ. Αὐξανόμενος τὴν ἡλικίαν δὲν ἐβράδυνε νὰ δείξῃ ὅτι εὐμοιροῖ ὄλων τῶν προτερημάτων τὰ ὅποια διέκρινον τὴν ὄντως στρατιωτικὴν οἰκογένειάν του. Παῖς ἔτι εἰσῆλθεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ διαμείνῃ ἐν αὐτῇ ὡς ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου καὶ ἀτιθάσσου χαρακτῆρός του ἐξῆλθε μετ' ὀλίγον χρόνον μετ' ἄλλων τινῶν υἱῶν πρωτευόντων ὀπλαρχηγῶν. Κατὰ τὸ 1850, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ὁ βασιλεὺς Ὁθων μὴ θέλων ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Θ. Γρίβα νὰ μένῃ μακρὰν τοῦ οἰκογενειακοῦ του σταδίου, διώρισε τὸ πρῶτον ἀνθυπασπιστὴν εἰς τὴν ὀροφυλακὴν ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1853—1854 συνεταράχθη ἅπασα ἡ Ἀνατολὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ὁ μέγας ἐκεῖνος πατριώτης δὲν ἐδίστασε νὰ κλινῇ πρὸς τὴν ρωσικὴν πολιτικὴν καὶ ἀθρόοι ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος οἱ τότε ἐπιζῶντες ἀγωνισταὶ καὶ στρατηγοὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ πεδίον τῆς Θεσσαλίας, καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἠπείρου, ὁ Δημήτριος Γρίβας νεανίας εὐσταλὴς καὶ ὡραῖος ἠκολούθησε τὸν τότε πρεσβύτην πατέρα του στρατηγὸν Θ. Γρίβαν εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου. Ζῶσιν εἰσέτι πολλοὶ οἵτινες ὁμολογοῦσιν ὁποίαν ἀνδρείαν καὶ ὁποῖα στρατιωτικὰ προτερήματα ἀπέδειξεν ὁ νεανίας Δημήτριος Γρίβας. Δυστυχῶς ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης ἐμπόδιζε τὴν πρόοδον

τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, καὶ ὁ πατριώτης βασιλεὺς, εἶδον ξενικοὺς στρατοὺς γάλλων καὶ ἄγγλων κατασχόντας τὸν Πειραιᾶ, καὶ κυβέρνησιν μὴ προερχομένην οὔτε ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ βασιλέως, οὔτε ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἔθνους. Ἐπέστρεψαν τοῦτου ἕνεκα οἱ ἐπαναστάται καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐπανεστρεψε καὶ ὁ νεανίας Δ. Γρίβας βαρυαλγῶν ὅτι τόσον ταχέως ἀνεκόπη τὸ ἔνδοξον στάδιόν του. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ διήνυεν ἐν αὐτῷ τὴν τακτικὴν καὶ τυπικὴν ὑπηρεσίαν του. Ἄλλ' ὁ χαρακτήρ τοῦ Δ. Γρίβα, αἱ παραδόσεις του, ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις δὲν τὸν ἄφιναν νὰ ἡσυχάζῃ· ἐζήτει ἐν τῷ προσώπῳ του νὰ προσθέσῃ δόξαν καὶ δὲν ἤργησε νὰ τῷ παρουσιασθῇ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία. Ἀφ' ἐνὸς ἡ ξενικὴ ραδιουργία, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ πεπρωμένον ἀληθῶς τοῦ καθ' ὅλα ὄντως Ἕλληνος ἐκείνου βασιλέως Ὁθωνος εἶχον ἐξεγείρει κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεώς ἅπαν τὸ ἔθνος. Τὸ ἔθνος, δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀνεχθῇ νὰ καταπατῶνται τόσον ἀσυστόλως αἱ πολιτικαὶ του ἐλευθερίαι. Δυστυχῶς οὔτε ὁ Ὁθων εἶχε γνωρίσει καλῶς τὸν χαρακτήρα τῶν ἑλλήνων, οὔτε οἱ Ἕλληνες τὰ προτερήματα τοῦ Ὁθωνος· λεληθότως ἔβαινον τὰ πράγματα πρὸς τὴν καταστροφὴν, καὶ κατὰ τὸ 1862 τὸν φεβρουάριον διάφοροι νέοι ἀξιώματικοὶ σεβαστῶν οἰκογενειῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀρτέμη Μίχου, τοῦ Κορωναίου, τοῦ Ζυμβρακάκη ἤγειραν τὴν γνωστὴν ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν. Ἐν τῷ ὁμίλῳ ἐκείνῳ τῶν νέων ἀξιώματικῶν εὐρίσκετο καὶ ὁ Δημήτριος Γρίβας, ἀποδείξας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ὅτι ἦτον γνήσιον τέκνον τῆς οἰκογενειακῆς του παραδόσεως, διότι καὶ ἀνδρείαν, καὶ θέλησιν, καὶ διοίκησιν ἀπέδειξεν ἔκτακτον· μάρτυς ὁ προφήτης Ἡλίας· ἀπόδειξις ὅτι δὲν λέγομεν ὑπερβολάς, εἶνε ὅτι εὐθὺς μετ' ὀλίγον ὁ Δημήτριος Γρίβας συνεχέντρωσεν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν, ἐθεωρήθη αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ τότε ὑπολοχαγοῦ φέρων βαθμόν. Ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Δ. Γρίβας ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον πρωτεύον, καὶ αἱ μετὰ ταῦτα ἐπεληθοῦσαι περιστάσεις τὸ ἐπεβεβαίωσαν. Διότι τίς δὲν ἐνθυμεῖται ποία ἦτον ἡ θέσις του ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει; πάντες σχεδὸν οἱ πρωτεύοντες ἢ μετ' αὐτοῦ συνετάχθησαν, ἢ μετ' αὐτοῦ συνεμάχθησαν. Καὶ τώρα ὅτε πλέον δὲν ὑπάρχει ὁ Δ. Γρίβας, ἃς εἵπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐν ταῖς θλιβεραῖς ἐκείναις περιστάσεσι διέψευσε τοὺς ραδιούργους, ἀποδείξας σύνεσιν καὶ μετριοπάθειαν ἀληθοῦς πατριώτου.

Ἡ συνέλευσις ἐκείνη ἀποβλέπουσα καὶ εἰς τὰ οἰκογενειακά του

δικαιώματα καὶ εἰς τὰς προσωπικὰς ἀρετὰς του δὲν ἐδίστασε· ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ Κανάρη, καὶ Ζαΐμη, ὅπως προσφέρωσι τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἐπ. αἰσίοις βασιλεύοντα Γεώργιον, πρίγκηπα τότε τῆς Δανίας. Ἀναντιρρήτως καὶ εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἂν καὶ ξένην οὕτως εἶπεῖν τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπέδειξε τὰ οἰκογενειακὰ προτερήματά του, τὴν ὀξύνοϊαν δηλ. καὶ ἀξιοπρέπειαν.

Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἀποστολῆς του διήνυσε πλέον καθαρῶς πολιτικὸν στάδιον. Διὰ τοῦτο εἶδομεν αὐτὸν ἐπανελημμένως ἀνελθόντα τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν τὸ ὁποῖον ἡσύχανετο καλῶς τὴν διέπουσαν χεῖρα ὁσάκις τὸ διηύθυνεν ὁ Δημήτριος Γρίβας· διότι εἶχεν εἰς ὕπατον βαθμὸν τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν, μέχρις ἐλαττώματος δύναται τις εἶπεῖν. Κατὰ τὸ 1882 ἀπέτυχεν τῆς βουλευτικῆς θέσεως ἣ δὲ τότε κυβέρνησις τοῦ κ. Τρικούπη ἀπέβλεψε πρὸς αὐτόν, καὶ δικαίως, οὐδεὶς κάλλιον αὐτοῦ ἡδύνατο τὴν Θεσσαλίαν τότε νὰ διοικήσῃ· μόνη ἡ σιθαρὰ χεὶρ τοῦ Δ. Γρίβα ἡδύνατο νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν σεσαλευμένην τάξιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ μόλις μετὰ τὴν προσάρτησιν. Ὁ κ. Τρικούπης πρὸςβιάσας αὐτὸν ὑποστράτηγον ἀπέστειλεν εἰς Θεσσαλίαν ἀρχηγὸν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν νὰ εἰπῶμεν ὀρθῶς ἔκρινε περὶ τοῦ ἀνδρός. Παραιτηθεὶς μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Παρισίους ἵνα καὶ γνώσεις προσκτήσῃ καὶ ἀνάπαυσιν ἀπολαύσῃ, ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς διαλύσεως τῆς βουλῆς ἐκείνης, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του ἐπαρχίαν, τὴν γενναίαν Ἀκαρνανίαν, τὴν θρηνοῦσαν τὴν στέρησίν του σήμερον, συνηνώθη μετὰ τοῦ πολιτικοῦ του ἀντιπάλου Τατσέλου Γ. Μαυρομμάτη, καὶ ἐξῆλθον διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας βουλευταί. Ἐν τῇ βουλῇ τῆς 7 ἀπριλίου ὁ Δ. Γρίβας ἐτήρησε θέσιν μᾶλλον ἐπιφυλακτικὴν. Ἐν δὲ τῇ νομαρχιακῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ εἶνε γνωστοὶ οἱ λόγοι δι' οὓς ἀπέτυχε. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ταύτην μετέβη καὶ πάλιν εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἤδη.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Δ. Γρίβα, ἐν ταῖς παρούσαις μάλιστα περιστάσεσι, πρέπει νὰ θεωρῇται ἀπώλεια ἐθνική· διότι καὶ ὁ στρατὸς ἀπόλλυσι σπουδαῖον στρατιωτικὸν πρόσωπον καὶ τὸ ἔθνος ἄνδρα δυνάμενον πολλὰ ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ πράξῃ, διότι, πρέπει νὰ τὸ εἰπῶμεν. εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περίστασιν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐφάνη τόσον στεῖρον πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα του πατρίς, ἡ Ἀκαρνανία, ἐθρήνησε τὴν στέρησιν τοιοῦτου ἐξόχου τέκνου της.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Χ. ΠΟΝΤΗΡΗΣ

Ο Ἀθανάσιος Χ. Ροντήρης ἐγεννήθη ἐν Πλατάνῳ τῆς Ναυπακτίας κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χρῆστος Σωτηρ. Ροντήρης μεμυημένος τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας εἰργάσθη ὡς ἀπόστολος τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας, ἐξ οὗ καὶ ἐπὶ πολὺ ἀκολούθως μὲ τὸ κύριον ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου ἐγνωρίζετο. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν ἐξεγείρας τοὺς Πλαταنيώτας εἰς ἐπανάστασιν ἐπῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν εἰς πολιορκίαν τῆς Ναυπάκτου καὶ εἶτα μετέσχε πολλῶν μαχῶν ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη, «μέχρις ὅτου παρέδωκε τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα εἰς τὸν ἀδελφόν του Γεωργάκη, ὁ ὁποῖος χιλιάρχων ἐφονεύθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἐν τῇ φοβερᾷ πάλῃ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ σπουδαιότατου ἐκείνου προμαχῶνος, ὁ ὁποῖος διετήρησε μέχρις ἐσχάτων τὸ ἄξιον αὐτοῦ ὄνομα «Τάπια τερίμπιλε» ἢ «Προμαχῶν τῶν Ἀτρομήτων» Ἐκτὸς τοῦ Γεωργάκη Ροντήρη ἕτεροι ἐξ πολεμιστῶν ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἐξ ὧν ὁ Ἀνχγνώστης Σωτηρ. Ροντήρης, ἐπίσης χιλιάρχος, ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἀνατολικοῦ «ἐνδόξως», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπὸ 12 Μαΐου 1828 ἐκθέσεως τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσούρτς.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος διετήρουν ἐπὶ ἔτη ἰδίᾳ αὐτῶν δαπάνη τὰ ὑπ' αὐτοῖς σώματα. Ἐντεῦθεν ὁ στρατηγὸς Τσούρτς ἐν ἐγγράφῳ αὐτοῦ ἐκτίθησιν ὅτι «ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐπρόσφερεν ἀρκετὰς θυσίας καὶ αἵματος καὶ περιουσίας διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.» Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐν ἰδιοχείρῳ αὐτοῦ ἐγγράφῳ ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1822 ἐκφράζεται ὅτι «τὸ σπῆτι αὐτὸ εὐρίσκεται πάντα εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ γένους».

Αἱ θυσίαι δ' αὗται λαμβάνουσιν ἔτι ἀνώτερον χαρακτῆρα. θεωρουμένου, ὅτι ἡ οἰκογένεια Ροντήρη δυνάμει διατάγματος τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἀπὸ 13 Αὐγούστου 1818 ἦν ἀπηλλαγμένη διηνεκῶς ἀπὸ τῆς πληρωμῆς παντὸς φόρου καὶ ἀπὸ πάσης ἀγγραφείας, ἐνοχλήσεως καὶ πάσης πρὸς τὸ τουρκικὸν δημόσιον ὑποχρεώσεως.

Ὁ Ἀθανάσιος Ροντήρης ἔλαβεν ἐν Ἀθήναις ἰσχυρὰν ἐγκυκλοπαιδικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον τοῦ γένους διδάσκαλον Γεννάδιον. Τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ μορφώσεως ἔθετο ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ἔνθα ἡκροάσθη ἰδίᾳ τοῦ Herzorg, τὰς βάσεις δὲ τῆς

εύρύτερας αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως ὄφειλεν εἰς συλλογὴν, οὐχὶ μὲν ἱκανῶς σπουδαίαν κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ πολῦτιμον καθ' ὕλην, νομικὴν καὶ πολιτειακὴν, ἐκ γερμανικῶν συγγραμμάτων, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε κατὰ τὸ 1840. Τοιοῦτοτρόπως ὅτε εἰκοσιεξαετῆς, κατὰ τὸ 1849, διωρίσθη πρωτοδίκης, ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων μελῶν τοῦ δικαστικοῦ ἡμῶν κλάδου.

Ταχέως ὅμως ἀπεσύρθη τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀντισυνταγματικὴν διοίκησιν τοῦ Ὁθωνος τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον ἐπολέμησεν ὡς ἐπαναστάτης ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Γρίβαν καὶ συνεξορισθεὶς μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ὡς δικηγόρος ἐν Μεσολογγίῳ διαμένων ἐξηκολούθει μὲν τὰς μελέτας αὐτοῦ, τὰς ὁποίας οὐδ' ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἡμέραν καθ' ὅλον τὸν βίον του διέκοψεν, εἰργάζετο δὲ μετὰ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα ἀποστεργόντων τὴν τότε κατάστασιν τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν διέκρινεν ἀδράνεια μὲν περὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου, προφανῆς δὲ δολίευσις τῶν στοιχειωδεδεσμένων συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ κατέστη ὁ Ἀθανάσιος Ροντήρης εἰς τῶν κυριωτάτων παραγόντων τῆς κατὰ τοῦ Ὁθωνος ἀντιδράσεως ἐν τῷ ἐλευθερόφρονι νομῷ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Τὴν κατὰ τοῦ Ὁθωνος σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἤγειρε πρῶτος ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐν Βονίτῃ τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1862. Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας ἤτοι τὴν Κυριακὴν 7 Ὀκτωβρίου ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Μεσολογγίῳ ὁ Ροντήρης ὠνομάσθη μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς τῆς διευθυνούσης τὴν ἐπανάστασιν. Ἀκολούθως ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας ὡς πληρεξούσιος εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἔνθα διεκρίθη μετὰ τῶν διαπρεπεστάτων λογάδων τοῦ Πανελληνίου ἐπὶ μαθήσει, εὐθυκρισίᾳ καὶ εὐγλωττίᾳ. Ἐννοεῖται, ὅτι ἀπετέλεσε μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος, ἀλλ' ὁ Ροντήρης τὴν συντακτικὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως δὲν ἐνόμιζε μόνον περιοριζομένην εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου. Βαθέως μελετήσας τὰ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰλικρινῆς ὦν μεταρρυθμιστῆς ἐπίστευεν, ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1862 ἔδει νὰ συντελεσθῇ διὰ τῆς ψηφίσεως ὀργανικῶν νόμων ἀρμοζόντων μὲν πρὸς τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα, πληροῦντων δ' ἅπειρα κενὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας· πολλάκις δ' ὥκτειρε τὴν πρόωρον παῦσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐξ ἧς ἐπῆλθεν ἡ διακοπὴ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἔργου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μετὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνακήρυξιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, ἐνέργειαι σοβαραὶ ἐγίνοντο ἐν Λακωνίᾳ, ὑποκινούντος καὶ δαπανῶντος

τοῦ ἐν Καλύμῃς γερμανοῦ προξένου Μπερνάου, πρὸς ἐξέγερσιν ἀντεπαναστάσεως χάριν παλινρθώσεως τοῦ "Οθωνος. Ἡδὴ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Λακωνίας τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Γεωργίου δὲν ἐμνημονεύετο πλέον, σῶμα δὲ ἀντεπαναστατικὸν ἐκ τετρακοσίων ἐθνοφυλάκων δὲν ἐπείθετο νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις, ἀνησυχοῦσα ἐπὶ τῷ ἐπαπειλουμένῳ κινδύνῳ ἀνέθετο μετὰ παρακλήσεων τὴν διασκέδασιν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀθ. Ροντήρη. Οὗτος ἀποδεχθεὶς τὴν δυσχερῆ ἐντολὴν καὶ μεταβὰς εἰς Σπάρτην ὡς ἔκτακτος ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ πυροβολικοῦ κατέβαλε τὴν συνομωσίαν, διαλύσας καὶ τὸ ἀντεπαναστατικὸν τῶν ἐθνοφυλάκων σῶμα. Τότε ὑπὸ τῶν δυσηρεστημένων ἐν Σπάρτῃ ἐπεχειρήθη κατ' αὐτοῦ δολοφονία, ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν νώτων οὐχὶ πολὺ ἀδεξίως βληθεῖσα σφαῖρα ἡστόχησεν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον ἡ περίστασις αὕτη, καθ' ἣν ἐκινδύνευσεν ὁ Ἀθαν. Ροντήρης χάριν τοῦ καθήκοντος. Κατὰ τὰ Ἰουνιακά, τὸν ἐμφύλιον τοῦτέστι πόλεμον, προκειμένης συνεδριάσεως τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως, δύο μόνον ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ἀπεφάσισαν ἐκ τῶν πληρεξουσίων νὰ μεταβῶσιν εἰς αὐτήν: ὁ Ἰωάννης Μεσσηνέζης καὶ ὁ Ἀθ. Ροντήρης. Ἀμφότεροι δὲ ἐπυροβολήθησαν, καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης Μεσσηνέζης ἐπλήγη οὐχὶ ἐλαφρῶς, ἡ δὲ κατὰ τοῦ Ἀθ. Ροντήρη βληθεῖσα σφαῖρα ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ.

Διαρκούσης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Ἀθ. Ροντήρης διωρίσθη γεν. γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Κατὰ τὴν ἔλευσιν δὲ τοῦ βασιλέως ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπιτροπείας, ἡ ὁποία ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως προυπεδέχθη τὸν Βασιλέα ἐπὶ τοῦ Ἀτμοδρομόντος μέχρι τῆς Ὑδρας καὶ ἡ ὁποία μετὰ τῶν μελῶν τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως ἐγκαθίδρυσεν τὸν Βασιλέα ἐπὶ τοῦ θρόνου. Μετέπειτα δὲ ἐπὶ βραχὺ διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ὑπὸ τὸν αἰμννηστον Βούλγαρην.

Βουλευτὴς τῆς Ἐπαρχίας Ναυπακτίας ἐξελέγη ἐπὶ πολλὰς περιόδους. Ἡ ἐν τῇ Βουλῇ ἐργασία αὐτοῦ ὡς νομοθέτου ἡδύνατο ν' ἀποβῇ ἀντικείμενον ἰδίας μελέτης. Ἐν τῶν σπουδαιωτάτων προϊόντων τῆς νομοθετικῆς αὐτοῦ δράσεως εἶναι ὁ ὑπάρχων περὶ ληστείας νόμος, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὴν θεμελίωσιν τῆς δημοσίας ἡμῶν ἀσφαλείας. Τὸν νόμον τοῦτον ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπίαν ὁ Ἀθ. Ροντήρης τῷ 1868 ἐπὶ ὑπουργείας Βούλγαρη, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέπραττε. Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων, ὁ Ἀθ. Ροντήρης ἀγωνιζόμενος πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς ὑπαρχούσης ἀνωμάλου καταστάσεως, (διότι οἱ λησταὶ τότε ἀφόβως περιεφέροντο καὶ ὠρχοῦντο ἐν ταῖς πλα-

τείαις τῶν κωμοπόλεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος) κατώρθωσε διὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς νὰ ψηφισθῇ τὸ νομοσχέδιόν του ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη δὲν ὑπέβαλεν αὐτὸ εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ βασιλέως ἕνεκα λόγων οἰκτρῶς ἐννοουμένου ἐθνικοῦ συμφέροντος. Συνέπεια τούτου ἦν ὁ μετ' ὀλίγον ἐθνικὸς ἐξευτελισμὸς διὰ τῆς σφαγῆς τοῦ Δήλеси. Τὸν νόμον τοῦ Ροντήρη, τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, υἱοθετήσας ἀκολούθως ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδοῦρος ὑπέβαλε μετὰ τινων τροποποιήσεων, εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐγένετο ὁ ὑπάρχων περὶ ληστείας νόμος.

Ὡς ῥήτωρ ὁ Ροντήρης διεκρίνετο διὰ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὁμιλῶν δ' ἐξήντλει τὸ θέμα καὶ κατὰ τὴν βάσιν καὶ κατὰ τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ. Ἐκ φύσεως, δύναται τις εἰπεῖν, ἀνῆκεν εἰς τὴν νέαν σχολὴν τῆς ρητορικῆς, καθ' ἣν ἡ ἐξωτερικὴ λαμπρότης τοῦ λόγου ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ εὐρωστίαν. Ἀριστα χαρακτηρίζει τὸν τρόπον τοῦ λέγειν αὐτοῦ φράσις τις τοῦ κ. Βασιάδου γραφεῖσα ἐν τῷ Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς περὶ τοῦ λαυρεωτικοῦ ζητήματος ἐν τῇ βουλῇ συζητήσεως: Ὁ Ροντήρης ἀνέρχεται τὸ βῆμα ὡς παιδίον καὶ καταλείπει αὐτὸ ὡς λέων. Συνήθως προκειμένου ν' ἀγορεύσῃ ὁ Ροντήρης, τὸν πρὶν τυχὸν ἐπικρατοῦντα σάλον διαδέχεται ἀμέσως βαθυτάτη σιγὴ. Ἐνίοτε δὲ ἡ ἐπὶ τῆς Βουλῆς ἐπιρροὴ αὐτοῦ ἦν τοιαύτη, ὥστε ὑποστηρίζων ποτὲ ἰδέαν ἀντίθετον πρὸς τὰς πεποιθήσεις τῆς τε συμπολιτεύσεως καὶ ἀντιπολιτεύσεως ἠνάγκασεν ἀμφοτέρω τὰ κόμματα ν' ἀπέλθωσι τῆς Βουλῆς διστάσαντα νὰ προβῶσιν εἰς ψηφοφορίαν. Ἄν δὲν ἀπατώμεθα, τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν κοινοβουλευτικὸς ἀνὴρ ἀπέκτησέ ποτε παρ' ἡμῖν ὡς ἄτομον.

Ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ μεγίστην ἐντύπωσιν καὶ ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ παρήγαγεν ὁ ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς Ζακύνθου τῷ 1868 ἐκφωνηθείς, δι' οὗ ὁ Ροντήρης ὑπερῆσπισε τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λομβάρδου, ἂν καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἀείμνηστος Βούλγαρης ἐζήτηε τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν ταύτην ὁ ἀείμνηστος Θρ. Ζαΐμης στραφεὶς πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀριστ. Βαλαωρίτην εἶπε γαλλιστί «ὁ λόγος οὗτος ἤξιζε ν' ἀκουσθῇ ἐντὸς εὐρωπαϊκοῦ κοινοβουλίου.» Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τέσσαρες ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς ἀντιπολιτεύσεως προσεπάθουν νὰ ἐλκύσωσι τὸν Ροντήρην εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ὑποσχόμενοι τὴν προεδρίαν τῆς Βουλῆς ἐν μελλούσῃ συνόδῳ, ἀλλ' ὁ Ροντήρης ἐνόει ἐν συνειδήσει, ὅτι εἶναι συμπολιτευόμενος. Ἀναφέρομεν τὸ γεγονός τοῦτο, διότι εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς πολιτείας τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐξηγεῖ πολὺ τῶν ἐκλείψεων τοῦ πολιτικοῦ σταδίου του, δεικνύον τὴν ἀντί-

θεσιν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε μεταξύ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐννόει τὸ πολιτεύεσθαι ὁ Ροντήρης καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀντιλαμβάνονται αὐτοῦ οἱ πολλοί.

Ἐπίσης δὲν ἐδέχθη νὰ μετὰσχη τοῦ Ὑπουργείου Ζαΐμη κατὰ τὸ 1869 μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ πρωτοκόλλου, καίτοι δὲν εἶχε διστάσει, παρὰ τὰς κραυγὰς καὶ στάσεις τοῦ ἐκβεβαχθεμένου πλήθους νὰ ὑποστηρίξη τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν διαφορᾶς. Καὶ ὀρθῶς διότι τὸ μὲν πρωτόκολλον τῶν δυνάμεων δὲν περιεῖχεν εἰμὴ στοιχειώδεις ὀρισμούς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἔργον δ' ἀφροσύνης θὰ ἦτο ὁ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος.

Κατὰ τὸ 1881 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὁπότεν ἀπελύθη μετὰ τινὰς μῆνας διὰ λόγους ἀσχέτους πρὸς τὴν ἐπιστήμην, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἔθετον πάντοτε ἐκτὸς ζητήματος τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ἀνδρὸς ὑπεροχὴν.

Αἱ περὶ πολιτευμάτων ἰδέαι αὐτοῦ ἐκτίθενται ἐν τῷ περὶ Ὁργανώσεως τοῦ Κράτους συγγράμματί του καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ ἔργοις, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν εὐρεῖαν τῶν σπουδαιότερων θεμάτων τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐθυσίασε τὸ ἄριστον καὶ μέγιστον μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, μηδεμίαν ποτὲ λαβὼν, μηδὲ προσδοχῆσας κἂν ἐκ τούτων ὑλικὴν ὠφέλειαν. Καὶ ὡς δεῖγμα δὲ τῆς ὁμολογουμένης ἄλλως τε ἐκτάκτου βαθυνοίας αὐτοῦ καὶ τοῦ ὕψους, τὸ ὁποῖον κακῶς πολλάκις ἐχαρακτηρίσθη ὡς δυσνόητον, μεταφερόμεν ἐνταῦθα περικοπὴν ἐκ τινος μικρᾶς αὐτοῦ πραγματείας, συνοψίζουσιν ἐν ζωηρᾷ καὶ ἰσχυρᾷ φράσει τὰς περὶ πολιτεύματος ἰδέας του, καθ' ἃς ἄριστον πολίτευμα εἶναι τὸ βασιζόμενον οὐχὶ ἐπὶ τῆς ψήφου ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψήφου καὶ τοῦ κλήρου. «Κληρωτὸς ἐξ αἰρετῶν εἶνε ὁ κάλλιστος ἄρχων... Διὰ τοῦ κλήρου ἡ Ἀρχὴ γίνεται κοινὴ τοῖς πᾶσι, διὰ τῆς ψήφου γίνεται ἀρχὴ τῶν πολλῶν ἐπὶ τῶν ὀλίγων ἢ ἀρχὴ τῶν ὀλιγωτέρων ἀλλὰ πονηροτέρων ἐπὶ τῶν πλειοτέρων... Ὁ κληρὸς μὴ διαιρῶν εἰς πολλοὺς καὶ ὀλίγους καθιστᾷ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν δύναμιν. Ἄν ὁ Δαρεῖος ἔστελλε τὸν Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην τριάκοντα ἔτη πρότερον, στασιαζούσης τῆς πόλεως, αἱ Ἀθῆναι θὰ ἦσαν ἄλας ἢ κριθὴ σπαρεῖσα. Κοινότητα ἀρχῆς ἔσχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ Ἀθῆναι διὰ τοῦ κλήρου. Συνοίκησις Θεσέως καὶ κληρὸς τοῦ μεγάλου Κλεισθένους εἰσέγαγον καὶ ἑσπερέωσαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἀττικῆς, ἣτις ἔστι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς ἀπάσης, ἐπιδρώσης μέχρι σήμερον... Ἄν ἄρητε παρ' ἡμῖν τὴν βασιλείαν, θὰ ἴδῃτε ἕκαστον παρ' ἡμῖν ἀγροτικὸν δῆμον καθιστάμενον ἕνεκα τῆς ψήφου σφαγεῖον ἀδελφῶν

ἀλληλομαχούντων... Μὴ βλέπετε τὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖ βάσις εἶναι ἡ αὐθεντεία κληροδοτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ πνεύματος. Ἐκεῖ τὸ ἄδικον, νικῶν, ἀναγνωρίζεται ὡς ὃν ἐν τάξει καὶ ὡς ἀσπάσιον, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ νορμανδικῇ κατάρκτησις. Παρ' ἡμῖν δὲ βάσις μοναδικῇ εἶνε τὸ δίκαιον καὶ δὴ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης ἐπὶ τεσσαράκοντα σχεδὸν αἰῶνας ἡ ἀσκουμένη ἡ δι' ἀπείρων μαχῶν ἐπιζητούμενη».

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ

Ο Εὐθύμιος Καστόρχης ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1819, διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Αἰγίνῃ συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν τῷ 1845 διωρίσθη καθηγητῆς τῆς λατινικῆς ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ τῷ δὲ 1852 διωρίσθη καθηγητῆς ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ δευτέρῳ ἐν Ἀθήναις γυμνασίῳ καὶ ἅμα ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Τῷ 1858 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἣν θέσιν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐγρημάτισε πολλάκις συγκλητικὸς καὶ κοσμήτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, κατὰ δὲ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1871—72 πρύτανις, ἐπὶ δὲ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ ἐξωραίσθη ἡ τοῦ Πανεπιστημίου πλατεῖα διὰ τοῦ κήπου ὃν ἐφύτευσε καὶ ἐστήθη ὁ ἀνδριὰς τοῦ Πατρίάρχου Γρηγορίου, οὗ πανηγυρικώτατα ἐτελέσθησαν τάποκαλυπτήρια. Ἐταῖρος ὢν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς Ἀρχαιολογικῆς εταιρίας, σύμβουλος αὐτῆς πολλάκις καὶ ἅπαξ πρόεδρος, εἰργάσθη μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἰδρύματος, εἰς οὗ τὴν ἀνοδιοργάνωσιν πρὸ τριακονταετίας ἐκ τῶν πρώτων συνετέλεσεν.

Πρῶτον φιλολογικὸν ἔργον τοῦ Καστόρχη ἦν ἀξιόλογος μονογραφία «Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἐλληνικῆς σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων» (ἐν Ἀθήναις, 1874). Τῷ 1851 μετέφρασεν ἐλληνιστὶ τὴν γραμματικὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης τοῦ Μαδδουίγιου, ἐξέδωκε δὲ τὸ δεύτερον μετὰ προσθηκῶν καὶ τὰ πρὸς διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐγχειρίδια τοῦ Ἐρ. Οὐλερίχου. Τῷ 1872 ἐδημοσίευσεν μελέτην «Περὶ τῆς ἀρχῆθεν κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ρωμαίους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐπενεργείας αὐτῶν πρὸς ἐκπολιτισμὸν τούτων», ἧς περίληψις ἦν ὁ ἐν ἔτει 1872 ἀναγνωσθεὶς ἀκαδημαϊκὸς λόγος αὐτοῦ ὡς πρυτάνεως. Ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1881 διηύ-

θυνε μετὰ τοῦ σεβαστοῦ συναδέλφου του Στεφάνου Κουμανοῦδη τὸ περιοδικὸν Ἀθήναιον, ἐν ᾧ πολλὰς ἐδημοσίευσεν πραγματείας περὶ θεμάτων τῶν ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ

Ο ἀείμνηστος Παναγιώτης Βουγιούκας ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως σπανία καὶ ἀνεκτίμητος προσωπικότης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, διανοίας ὑπερόχου, θελήσεως χαλυβδίνης πρὸς τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ καρδίας εὐγενεστάτης. Ἐν ἄλλῃ πολιτικῇ ἀτμοσφαίρᾳ, μὴ τεθλωμένη τοσοῦτον ὑπὸ τῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ τῆς ἰδιοτελείας, ὁ αἰοῖδμος Βουγιούκας ἤθελεν ἀναλάμψει ὡς μοναδικὸν μετέωρον. Ἀλλ' ἐδῶ ἀτυχῶς ἀκόμῃ, ὑπὸ τοὺς γνωστούς ὅρους τῆς ἀνελισσομένης κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δράσεως καὶ ζωῆς, ἄνδρες πράγματι ἀκεραίας ἰκανότητος καὶ ἀρετῆς, πιστεύοντες μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὴν τιμὴν, ἣ παραγνωρίζονται ἢ συντρίβονται καὶ πίπτουν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Βουγιούκας· τύπος ἀληθοῦς ἐπιστήμονος, στρατιώτου ὑπερηφάνου, ὑπαλλήλου ἀφωσιωμένου, συναδέλφου πολυτίμου, πατριώτου ἀκραίφνου, οἰκογενειάρχου ἀπαραμύλλου. Υἱὸς ὀπλᾶς· χηγοῦ ἐκ Κορινθίας διακριθέντος εἰς πολλὰς μάχας καὶ πεσόντος ἐν Θήβαις, ἐξηπαιδεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ στρατιωτικῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, τῇ ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου τὸ πρῶτον ἰδρυθείσῃ. Διψῶν εὐρείας μαθήσεως καὶ ἀκάθεκτον ἔρωτα πρὸς τὰς φυσικὰς ἰδίως ἐπιστήμας τρέφων, εἰδικώτερον δὲ πρὸς τὴν ὀρυκτολογίαν, ἐξεπαιδεύθη ὡς ἀριστα ἐν Φραιβέργῃ καὶ Βερολίνῳ, διαπρέψας πάντοτε μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊῶν συσπουδαστῶν του. Οὕτω συμπληρώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ ἐντρίβέστατος περὶ τὴν ὀρυκτολογίαν γενόμενος, ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, εἰς ἐποχὴν ἀκόμῃ, καθ' ἣν οἱ μεταλλευτικοὶ αὐτῆς θησαυροὶ ἦσαν ἄγνωστοι καὶ ἀνεκμετάλλευτοι. Οὕτως ἐπόμενον ἦτο ν' ἀποβῶσιν πολῦτιμοι αἱ γνώσεις τοῦ Βουγιούκα, οὐ τὸ ὄνομα συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν μεταλλευτικὴν καὶ πλουτολογικὴν ἔκτοτε ἀνάπτυξιν τῆς χώρας.

Ὡς ὀρυκτολόγος τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν ὁ Παναγιώτης Βουγιούκας διαφόρους μελέτας, ὀρυκτολογικὰς καὶ γεωλογικὰς, ἐποίησατο, περιηγηθεὶς πολλὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη, παρηκολούθησε

δ' ἐκ τῶν πρώτων προζδραμῶν τὴν κατὰ τὰ 1866 ἐπισυμβᾶσαν ἔκρηξιν τοῦ ἡφαιστείου Θήρας ἐν προφανεῖ κινδύνῳ, μετὰ μεγίστου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ἀξιοπερίεργον γεωλογικὸν φαινόμενον ἐξετάζων· κατέγραψε δὲ πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶντα κυριώτερα ὄρυκτὰ καὶ τὰ εἶδη τῶν μαρμάρων καὶ τῶν οἰκοδομησίμων λίθων καὶ ἐκ πάντων τούτων κατήρτισεν ἀξιολογώτατας συλλογὰς, αἵτινες κατέστησαν γνωστὸν ἐν ταῖς διαφόροις παγκοσμίαις ἐκθέσεσι τὸν ὄρυκτολογικὸν πλοῦτον, ὃν οὐ φύσει ἐπροκίσθη ἡ Ἑλλάς.

Δικαίως λοιπὸν καὶ ἐπαξίως τῆς τοσούτης αὐτοῦ ἐπιμελείας ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ παγκοσμίους ἐκθέσεις προκληθεῖς· μετεγλώττισε δὲ χρησιμωτάτην περὶ θηραϊκῆς γῆς πραγματείαν ὁδηγήσασαν τοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις ἔργοις ἀκαμύτως ἐργαζομένους τότε ἀξιωματικοὺς τοῦ μηχανικοῦ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πολυτίμου τούτου τῆς Θήρας ἡφαιστειογενοῦς προϊόντος.

Ἐπὶ τῆς τμηματορχίας αὐτοῦ ἐσυστηματοποιήθη ἡ καλλιέργεια τῶν ἀλυκῶν τοῦ κράτους, δι' ὧν τὴν σήμερον μεγάλη ἐξασφαλίζεται τῷ δημοσίῳ πρόσδος, ἐβεελτιώθη δὲ σπουδαίως ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ πολυτίμου τῆς Νάξου προϊόντος καὶ ἤρξατο ἡ ὑπὸ τοῦ δημοσίου καλλιέργεια τῶν ὄρυχείων τῆς γύφου καὶ τῶν μυλοπετρῶν τῆς Μήλου. Αἱ πολῦτιμοι αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων ὁδηγίαι ἀποτελοῦσι τὸν καὶ νῦν χρησιμωτάτον τῇ ὑπηρεσίᾳ ὀγκώδη τόμον, ὃν κατήρτισεν περὶ τῆς νομοθεσίας τῶν μεταλλείων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρ' αὐτοῦ διευθύνσεως τοῦ τμήματος τῶν μεταλλουργείων αἱ διάφοροι κυβερνήσεις τὴν ἐμβρίθειαν αὐτοῦ καὶ τῶν γνώσεων τὸν πλοῦτον ἀναγνωρίζουσαι, τῷ ἀνέθεσαν καὶ ἄλλας ἐμπιστευτικὰς ὑπηρεσίας καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγένετο διευθυντῆς τοῦ ἐθνικοῦ τυπογραφείου, κατόπιν δὲ τοῦ ἐθνικοῦ σφραγιστηρίου· ἐπὶ πολλὰ ἔτη διεῦθνε τὸν πολλὰς τῷ ἔθνει ὑπηρεσίας παρασχόντα γεωμετρικὸν κλάδον, καὶ συνειργάσθη ὡς ἀδέκαστον καὶ δραστήριον μέλος εἰς τὰς διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐκβολᾶδων συσταθείσας ἐπιτροπὰς· πανταχοῦ δὲ ἐπιδείξας δικαίαν καὶ ἀμέριστον κρίσιν ἀείποτε συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἑλλανοδικῶν τῶν Ὀλυμπίων ἐκθέσεων τιμηθεὶς ὡς ἑλλανοδίκης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παγκοσμίῳ τῆς Βιέννης ἐκθέσει, εἰς ἣν ἀπεστάλη ἀξίως καὶ πρεπόντως παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐκτιμώμενος. Ἐν γένει δὲ εἰς πάσας τὰς περὶ σχετικῶν ταῖς γνώσεσιν αὐτοῦ ζητημάτων ὑπὸ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων ἐκάστοτε συγκροτούμενας ἐπιστημονικὰς ἐπιτροπὰς ἔβλεπέ τις καὶ τὸ ὄνομα τοῦ εὐδοκχοῦ τούτου καὶ δραστηρίου ὑπαλλήλου τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Ἄλλ' ὅ,τι πρὸ πρὸ πάντων καθίστα τὸν Βουγιούκαν ὑπέροχον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν φίλων καὶ συναδέλφων καὶ τῆς κοινωνίας ὅλης, ἦτο ἡ μυθώδης ἀνεξαρτησία τοῦ χαρακτῆρός του καὶ ἡ ἀκλόνητος πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις. Οὐδέποτε ἐκολαύκευτε τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας οὐδ' ἐπηρεάσθη ἐπ' ἐλάχιστον οὐδέποτε. Διὰ τὴν ἐννοήσῃ πᾶς τις κατὰ πόσον ὁ ἀνὴρ ὑπῆρξεν ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς τιμῆς, ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῇ ὅτι ἐνῶ ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν πάντες σχεδὸν οἱ θησαυροὶ τῶν μεταλλείων καὶ ὀρυχείων ἐν Ἑλλάδι διῆλθον διὰ τῶν χειρῶν του, ἐν τούτοις, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι ἐπιτήδαιοι συνεσώρευον ἐντεῦθεν ἑκατομμύρια, μόνος ὁ Βουγιούκας διῆλθεν ἄσπιλος καὶ τῆς ἀπωτάτης ὑπονοίας, προτιμήσας τὴν ἔντιμον καὶ ἐπίζηλον πενίαν, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ καταστῇ ἑκατομμυριοῦχος. Δι' ὅλα λοιπὸν ταῦτα τὰ σπάνια προσόντα ὁ Ὅθων τὸν ἡγάπα καὶ τὸν ὑπελήπτετο ἰδιαζόντως, ἠρέσκετο δὲ νὰ συνδιαλέγεται ἐν οἰκειότητι μετ' αὐτοῦ καταβεβηγόμενος ἐκ τῶν ἀνεξαντλήτων γνώσεων τοῦ ἀνδρός· πολλάκις δὲ τῷ ἀπέστελλε δῶρα εἰς ἔνδειξιν τῆς ὑψηλῆς πρὸς αὐτὸν βασιλικῆς εὐνοίας. Ἀπέφυγε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν, μολοντί ἐκέκτητο ἄπειρα κεφάλαια συμπαθειῶν καὶ δημοτικότητος. Οἱ Νάξιοι, παρ' οἷς ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῆς σμύριδος ἡγαπήθη καὶ ἐξετιμήθη μέγας, τὸν παρεκάλεσαν πολλάκις νὰ ἐκτεθῇ ὡς βουλευτής. Ἄλλ' ὁ Βουγιούκας ἀπεποιεῖτο, συναισθανόμενος ὅτι ἀνεξαρτησία φρονήματος καὶ πολιτικῆ ἐν Ἑλλάδι εἰσὶν ὅλως ἀσυμβίβαστα. Οὐδέποτε ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας ὑπουργοῦ ὅπως μὴ τῷ ἀποδοθῇ οὐδ' ἡ ἐλάχιστη πλαγία μομφή, διότι ἤθελε νὰ ἀνήκῃ μόνον εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸ καθῆκον. Ὅταν ὁ αἰδιδιμος Δεληγιώργης τὸν παρεκάλει, ὡς μόνον εἰδικώτατον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν Μεταλλείων τοῦ Λαυρίου, ὁ Βουγιούκας ἐπιμόνως ἀπεποιήθη ὅπως μὴ ὑπάρξῃ οὐδ' ἡ ἐλάχιστη ὑπόνοια περὶ αὐτοῦ ὅτι ἀναμιγνύεται εἰς ἐπιχειρήσιν δυναμένην νὰ τὸν καταστήσῃ, ὡς πλείστους ἄλλους ἔκτοτε, καὶ θεμιτῶς ἔτι, πλούσιον. Ὡς οἰκογενειάρχης ὁ Βουγιούκας ἦτο σπάνιον ὑπόδειγμα στοργῆς, χρηστότητος καὶ ἀγαθότητος. Τοιοῦτος ὁ αἰδιδιμος Βουγιούκας ἐξυπηρετήσας τὴν πατρίδα καὶ τὴν κοινωνίαν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, καὶ ἀδικηθεὶς πλείοτερον παντὸς ἄλλου, καθόσον ἀποθνήσκων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, οὐδὲν ἄλλο εἶχε νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὴν ἀπορφανισθεῖσαν οἰκογένειαν αὐτοῦ, εἰμὴ ὄνομα ἔντιμον καὶ μνήμην προσφιλῇ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ο αείμνηστος ἀρχίατρος τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ Ἀναστάσιος Βασιλείου, ἀδελφὸς τοῦ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1867 ἡρωϊκῶς πεσόντος Ἰωάννου Βασιλείου, ἐγεννήθη τῷ 1827 ἐν Κρανιδίῳ τῆς Ἑρμιονίδος ἐξ ἐγκρίτου οἰκογενείας, πολλὰς καὶ ποικίλας προσεγγκούσης ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ὑπηρεσίας. Διανύσας ἐν Ἀθήναις τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα ὑπὸ τὸν αείμνηστον Γεννάδιον, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων διέπρεπεν ἐπὶ ἐκτάκτῳ νοημοσύνῃ, φιλομαθείᾳ καὶ ἡθους ἀμέμπτῳ χρηστότητι, συνεπλήρωσε, μόλις εἰκοσαέτης γενόμενος τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ σπουδὰς, ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς καὶ προσληφθεὶς ὡς δόκιμος ἰατρός εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀοιδίμου Πετσάλη, ἐνωρὶς ἐκτιμήσαντος καὶ ἀγαπήσαντος τὸν νεαρὸν ἀλλ' ἐμβριθῇ ἐπιστήμονα. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ ἀοιδίμος Βασιλείου ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης καὶ πιστὸς θεράπων τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ καθήκοντος, ὑπὲρ ὧν καὶ ἡγωνίσθη καὶ ἔπεσεν. "Ολος ὁ βίος αὐτοῦ συνοψίζεται εἰς τὰς τρεῖς ταύτας ἀπαραβάτους συνθήκας: ἐργασία, μελέτη, καθήκον. Καὶ δὲν ἴτο μόνον ἐκ τῶν σπανίων ἱεροφαντῶν τῆς ἱερᾶς τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀλλὰ καὶ φιλόλογος ἄριστος, εὐρυτάτων ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων κάτοχος, ἀληθῶς φιλόσοφος ἰατρός. Μελετῶν ἐτῆρει αἰετοτε σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις ἐφ' ὧν συγγραμμάτων διήρχετο, ἐξ ὧν βρίθουσι τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας του, καὶ αἱ ὁποῖαι, ἀποτελοῦσαι πολύτιμον σειρὰν ἐπιστημονικῆς ὕλης, ἐλπίζομεν ὅτι θέλουσιν ἐκδοθῇ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης. Εἰς τὰς κατ' ἰδίαν εἴτε μετὰ τῶν συναδέλφων διαλέξεις ἐγόητευε πάντοτε τοὺς ἀκούοντα, διότι ἴτο ἀνεξάντλητος θησαυρὸς γνώσεων καὶ στωμυλίας, μ' ὅλην τὴν σοβαρότητα τοῦ ἥθους. Μυθώδης καὶ παραδειγματικῇ ἰδίῳς ὑπῆρξεν ἡ πρὸς πάντας ἀνεξαιρετως τοὺς ἀσθενεῖς πατρικὴ αὐτοῦ μέριμνα, οἷς ἐπέδαψ-λευεν ὅτι τῷ παρεῖχεν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἀληθὴς φιlanθρωπία. Ὡς ἰατρός καὶ ὡς διεθυντὴς νοσοκομείων κατέλιπεν ἀξιομνημόνευτον καὶ ἐπίφθονον ἐποχὴν. Ἦτο ἀμείλικτος ἐργάτης τοῦ καθήκοντος, ἀκούραστος, ἐνεργητικώτατος, προλαμβάνων πάσας τὰς ἀνάγκας τῆς πολυσχιδοῦς ὑπηρεσίας δι' εὐρείας ἀντιλήψεως. Τοιοῦτον δὲ γόητρον ἐνέπνεεν εἰς τὸ ὑποδεέστερον προσωπικὸν τῆς ὑπηρεσίας, ὥστε ἐνῷ πάντες ἡσθάνοντο ἄπειρον ἐμπιστοσύνην καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτόν, ἔτρεμον προσέτι μὴ τοι φωραθῶσιν ἀμελεῖς περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθήκοντων, διότι ὅσον προσήνης καὶ

γλυκὺς ἦτο, τοσοῦτον ἀδυσώπητος ἐγένετο εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν παρεκκλινόντων τοῦ καθήκοντος. Ἦτο ὑπερηφάνου καὶ ἀξιοπρεποῦς χαρακτῆρος, μηδέποτε καταφυγὼν εἰς τὰ συνήθη πλάγια μέσα καὶ κολακεύσας τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ τεσσαρακονταετὲς διάστημα τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ὀλίγιστον χρόνον διετηρήθη ἐν Ἀθήναις, καθόσον τὸ προνόμιον τοῦτο ἐπεφυλάσσετο ὑπὸ τῆς πολιτικῆς μόνον δι' ὅσους ἠδύναντο νὰ διαθέτωσι πλείονερα μέσα ἢ ἱκανότητα ἀληθῆ. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε ἀνεκτὴ ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἡ πίεσις καὶ οἱ ἠθικοὶ ἐξαναγκασμοὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας εἰσὶ μεγαλείτεροι, ἀνδρός, ὅστις εἰς οὐδένα ἀπολύτως ἐνόει νὰ χαρισθῇ ἢ νὰ καμφθῇ πρὸ τῆς εὐλαβοῦς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος. Καίπερ δὲ τηλικαύτης ἱκανότητος καὶ ἀξίας ἐγκρατῆς, ἦν ἐν τοσοῦτῳ μετριοφρονέστατος, μηδέποτε καταφεύγων εἰς ἀκαίρους ἐπιδείξεις διὰ νὰ καταπλήξῃ τοὺς πολλούς. Ἀλλ' ὅσοι ὅμως στρατιωτικοὶ ἱατροὶ ὑπηρέτησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, πάντοτε ἀπεκόμιζον αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης, διότι πολλὰ ἐδιδάσκοντο ἐκ τῆς πολυτίμου μετὰ τοῦ ἀνδρὸς συνεργασίας. Τόσῳ δὲ μετριοφρονᾷ περὶ ἑαυτοῦ προκατάληψιν εἶχεν ὁ σπουδαῖος οὗτος τῆς ἐπιστήμης μύστης, ὥστε εἰλικρινῶς ἀπεποιήθη τὴν πολλάκις προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἔδραν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀξίων ὅτι τοιαῦτα ἀξιώματα δεόν νὰ ᾧσιν ἐμπεπιστευμένα μόνον εἰς τοὺς ὑπερόχους πρυτάνεις τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ, καὶ εἰς τὸν κατ' ἰδίαν προσέτι βίον ἐδείκνυεν ἅπειρα χαρίσματα συμπεριφορᾶς ἀμέμπτου, εὐπροσῆγορος, ἀγαθός, δίκαιος, φιλάνθρωπος, δωρεὰν εἰς τοὺς πάσχοντας προσφερόμενος, ἀκριβής, ἀψευδής ἀείποτε καὶ ἔντιμος εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς σχέσεις καὶ συναλλαγάς. Διὰ τοῦτο ἐθρηνήθη εἰλικρινῶς ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Βασιλείου, διότι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ἡ ἐπιστήμη, ὁ στρατός, ἡ πατρίς, ἡ κοινωνία καὶ ἡ βαρυπενθὴς αὐτοῦ οἰκογένεια ἀπεστερήθησαν καλλίστου καὶ μοναδικοῦ σεμνώματος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ παρελθὸν θέρος καταλιπὼν μνήμην ἄφθιτον καὶ ὄνομα σεβαστὸν εἰς τὸν ἀπορφανισθέντα αὐτοῦ καὶ ἀγαπητὸν οἶκον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΙΡΗΣ

Ο ἐκ Κεφαλληνίας Γεώργιος Λαμπίρης ἦτο γνησία καλλιτεχνικὴ φύσις. Παιδιόθεν ἐγκύψας εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς ἔμεινε δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου πιστὸς

εἰς τὴν ὡραίαν ταύτην τέχνην, ἀφοσιωθείς ὀλοφύχως εἰς αὐτὴν καὶ ἐκ τῶν ἐμπειροτάτων αὐτῆς μυστῶν γινόμενος. Ἐνωρὶς ἤρχισε νὰ διακρίνηται διὰ τὰς μουσικὰς αὐτοῦ συνθέσεις μεγάλην κεκτημένος εὐκολίαν περὶ τὴν εὑρεσιν ἀπλῶν καὶ περιπαθῶν μελωδιῶν. Ἡ ἐν Ἑλλάδι μουσικὴ τέχνη ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸν Λαμπίρην, ἰδιαίτερος δὲ ἡ πρωτεύουσα, εἰς ἣν πρὸ εἰκοσαετίας καὶ πλεόν ἐλθὼν ἐκ τῆς πατρίδος του Κεφαλληνίας ἐγκατέστη καὶ διαρκῶς διεδίωσεν, ὀφείλει εἰς αὐτὸν μέγα μέρος τῆς μουσικῆς της μορφώσεως. Καθηγητὴς τῆς μουσικῆς εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ εἰς ἄλλα ἐκπαιδευτήρια, πολυάριθμα δ' ἔχων κατ' οἶκον μαθήματα τῆς διδασκαλίας τοῦ κλειδοκυμβάλου, συνήργησεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν διάδοσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος παρ' ἡμῖν, τὸ δὲ ὄνομά του κατέστη δημοτικώτατον διὰ τῶν μουσικῶν του συνθέσεων. Πασίγνωστα τυγχάνουσι τὰ παμπληθῆ μουσικά του ἔργα, ἐφ' οἷς ἦτο τετιμημένος καὶ διὰ τοῦ ἀργυροῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος, δημῶδεις δὲ κατέστησαν πρὸ πολλοῦ αἱ μελοποιίαι του ἐπὶ στίχων τοῦ Παράσχου, τοῦ Βαλαωρίτου, τοῦ Βασιλειάδου καὶ ἄλλων ποιητῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν, νύμφευθεὶς τὴν ἐπὶ ἀρίστη ἀνατροφῇ καὶ μορφώσει πρωτότοκον θυγατέρα Ἀγγελικὴν τοῦ διαπρεποῦς ἐν Κεφαλληνίᾳ ποιητοῦ Ἀνδρέου Λασκαράτου, ἐξ ἀγνοτάτου ὅλως αἰσθήματος ἐκτιμήσεως καὶ συμπαθείας πρὸς τὰς οἰκογενειακὰς αὐτῆς ἀρετάς, ἔζη βίον γαλήνιον καὶ ἐπίζηλον, ἐμπλεων τρυφῆς, ῥότης καὶ στοργῆς, ἀγαθὸς πάντοτε, προσηνής, φιλόξενος, τύπος σπανίου πατρὸς καὶ συζύγου. Ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δὲ αὐτοῦ σχέσεσιν ἦτο ὑπόδειγμα ἀκριβείας καὶ χρηστότητος, διὰ τοῦτο δὲ ἠγαπᾶτο παρ' ὅλων ὅσοι διημεύοντο μετ' αὐτοῦ, τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων καὶ τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου. Διὸ πάντες ἐθρήνησαν εἰλικρινῶς τὸν θάνατον τῆς ἐκλεκτῆς ταύτης καλλιτεχνικῆς ὑπάρξεως, ἐπισυμβάντα τὴν 13 Ἰουλίου τοῦ 1889.